

22/6 1912.

lynt

2/1.

Muistiinpanoja

Ikaalis, Järvenjoki, Kanhaanpäästä,
Kyläkarviästä, Laviasta, Leupäälästä
Taivassalosta, Telkusta ynnä muu-
atta Mänsäis-Tuomesta, Ilmestä ja
Latakunnasta.

Keränyt

ja

Muistiinkirjoittanut

Jaari Kuue

Raumualla

v. 1912.

Tämä jäljennetty
Syntymä - kansioon.

Syntymä ja kuolema.

Edellä on kerrottuna kihlajais- ja häätavoista Latakunnan
pohjoisosassa, nyt kerromme niistä taikatempuista, joita kan-
san alimmat kerrokset siellä samaan aikaan käyttivät syntymä-
ja kuolematapausten sattuessa.

Syntymä.

Kuin kunkaantta ennen syntymä-aikaa hankitaan säreppä, jolla teh-
dään makeaksi niinsanottu "varpajaisviina", jota varakokaimmilla
on useita pulloja, mutta köyhälläkin täytyy olla vähintään kaksi pul-
lollista; toisen pullon tyhjentää synnyttäjä apuriinsa kanssa ja toisesta
annetaan "varpajaisryyppyjä" kotiväelle ja lähimmän naapurin naisille.

Kun syntymä-aika on tullut, annetaan siitä ennen jo pyydetylle avus-
tajamummulle tieto, ja synnytyshuoneeseen tehdään vuode, sekä vietään
siinä säreppiväinat ynnä muut tarpeet.

Keti syntymisen tapahduttua pujottaa avustajamummo äskettäin synty-
neen kolmekertaa saunan parvelle johtavain rappusten sivuaiseen ynnä-
päri, mutta jos rappuset ovat yksipuiset, sitten koko rappusten ympäri.
Tuo toimintus on ehdottomasti tehtävä myötäpäivään, että pujotetulla

olisi elämässään aina hyvä auni ja myötäkäyminen.

Silloin kun lasta ensikerta pestään, asetetaan pesuveriastian pohjalle viikkimystilaisuudessa käytetty sormus. Tuo taika vaikuttaa sen, ettei lapsen koskaan tule ulkonaaisia tunteja, kuten „harjaksia“, „maistaa“, „kriisiä“ ja „sykkää“.

Lapsen ensimmäiseen „kapaloon“, lapsen rinnan päälle, asetetaan kirjan lehti, kernaammin sellainen, jossa on „Isämeidän“ rukous. Tuollainen lehti tavallisesti on avustajamumman mukana. Tuolla lailla on sellainen vaikutus, ettei „painaajainen“ tule lasta kiinsaamaan ja „karsoilmäiseksi“ tekemään. Kun kapaloinistoini on suoritettu, kutsutaan lapsen isä saunaan, jossa hänelle ensin annetaan siirappiviina- eli „varpajaisryyppy“ ja viipale juustoa, jonka jälkeen avustajamumma vie lapsen isän syliin ja ilmoittaa, kumpaaika sukupuolta tulokas on.

Kapaloon, jossa lapsi viedään kastettavaksi „ristille“, ^(te) asetetaan rinnan päälle almanakan lehti, jossa huonon lukijan mielestä on „kankiaa“ luettavaa. Tuo taika sen vuoksi, että lapsesta tulisi „hyvä lukija“. Lammaan kapaloon asetetaan myöskin joku vaatekappale äidin yllä vihillä, oltaissa, alleista vaatteista. Se taika saa aikaan sen, että lapsesta tulee „hyvä- ja iloluontoinen ihminen“.

Ennen kun lapsi on käytetty kasteella, on pidettävä tarkka huoli, ettei kukaan kenenkään huomaamatta saisi istuinlihaksillaan lykätä kiinni sen huoneen ovea, jossa lapsi on, sillä, jos se saapi tapahtua, tulee lapsi „parukseksi“, mutta jos tuo oven kiinni lykkäänäinen huomataan, on heti heitettävä tukk sa kyynyksen ylitse ja kolme kertaa ovea kohti syljettävä, ja sillä on asia päätetty.

Ensimmäisenä sunnuntaina, jos mahdollista, on lapsi vietävä kastettavaksi, mutta kummien on ehdittävä kirkolle siksi kuin aamukello soi, voidaksensa aamukellon soiton aikana käydä kirkossa ja kolmasti pujottaa lapsi kapalaiseen alttaripöydällä olevan „tuuskin kulman alitse“. Tuosta laiaasta oli se etu, että lapsesta „tule urhoollinen ja Herraa pelkäävä ihminen.“ Jos tuo taika tehtiin jälkeen aamukellon soiton, eli muiden kuin kummien nähden, oli se tehoton.

Keti kun kuoleman tapahtunut, rientää jokurohkea länää-
 lja sulkemaan vainajan silmät ja suun, sekä suorittamaan ruu-
 miin, joka sitten, niin pian kuin mahdollista, pestään ja muuten
 siistitään, jonka jälkeen sen ylle puetaan alusvaatteet, sukat jalkoi-
 hin ja jonkinlaiset hätäpikaa valkeasta vaatterista tehdyt käsineet
 käsiin. Kun tuo kaikki on suoritettu, nostetaan ruumis sängystä
 laudalle, asetetaan avonainen virsikirja vainajan rinnan päälle,
 avoin puoli rintaan päin, sen jälkeen veisataan kuoleman virsistä
 muutamia värsyjä ja sitten levitetään, venytesyöte koko ruu-
 miin ylitse. Laapuvilla olevat henkilöt, omaiset ja vieraat, tekevät
 hyvästijätöksi vainajan kasvojen ja rinnan kohdalle kädellään rist-
 tinmerkin, aivan samoin kuin pappi tekee lasta kastaessaan. Sit-
 ten kun tuo toimitus on suoritettu, vietään ruumis johonkin ul-
 kokuoneeseen, mutta kernaimiin ja useimpiin riiheeseen, jonka aini-
 piehen tehdään „viisi-loppinen” siinä varmassa vakaumuksessa,
 että vainaja, nähtyään viisi-loppisen, ei tule äiseen aikaan betään
 elossa olevia kiusaamaan, tai muuten häiritsemään. Samassa tar-
 koituksessa tehdään sama merkki arkunkanteen, joko sisä- eli ul-
 kopuolelle; samantekevää kunnalle puolelle se tehdään, pääaria-
 an, että se vaan on arkun kanteessa.

Ruumista riiheeseen viettäessä veisataan myöskin. Riiheessä asetetaan a-
 vain virsikirja nojalleen pystyyn vainajan päälakea vastaan, kan-
 sipuoli ulospäin. Tuo virsikirja sitten „suojelee vainajata pahoil-
 tahengista!”

Kun vainajaa lähdetään viemään haudattavaksi, veisataan
 riiheessä ensin muutamia värsyjä, ja sitten kun ruumiskirstu on
 nostettu kekeen, rattaille tahi veneeseen, istuu kaksi miestä kirstun
 kannelle ja alkaa veisata, jota sitten tekevät koko matkan noin
 puolen kilometrin päähän hautausmaasta, lukuunnottamatta niitä
 muutamia lyhyitä keskeytyksiä, jolloin viinaryyppyä otetaan.

Hautausmaan edustalla avataan ruumiskirstu, „näytetään ruu-
 mista”, jossa tilaisuudessa myöskin tarkastetaan ruumiin aseento, ja
 sitten järjestetään, jos havaitaan sen pitkällä, koleisella matkalla joku-

tunnen epäoikeaan asentoon.

Jos ruumiin silmä, tai molemmatkin silmät havaitsaan hautaus-
maan edustalla ruumista näyteltäessä olevan raollaan, on se varma
merkki siitä, että vainajan läheisiä, omaisia pian kuolee, ja vielä,
jos oikea silmä on enempi auki kuin vasen, tietää se, että piakoin kuol-
lee miespuolinen vainajan, lähinomainen. Jos taas vasenpi silmä
on enempi auki kuin oikea, silloin vainajaa pian seuraamispuoli-
nen, lähinomainen."

Itse hautaaminen tapahtuu tavalliseen tapaan.

Kun hautaan luotu umpeen, menee, maahanpaniaisväki" lähinnä
hautausmaata ja kirkkoa olevaan asuntoon, jossa kullekin seurue-
eseen kuuluvalla henkilölle annetaan juustoa ja kakkoa, sekä tar-
jotaan kaksi tai kolme ryyppyä viinaa. Sama temppu uudistetaan
kirkosta jimmalan palveluksesta tultua.

Se mitä tässä on herrattu, koskee ripillä käyneitä, ei lapsia.

Muistinpaujoja
Kaalis. Jämsä. Kaikkas. Korpikarv.
7. 11. 1912

Korvannyt
ja
Muistin Disjoittaneet

Edo. Luue
Raumalla
v. 1912

Taavi Enne:

Muistiinpanoja s y n t y m ä ä n j a
k u o l e m a a n liittyvistä käsityk-
sistä Ikaalisissa, Jämijärvellä, Kankaanpäässä,
Kyläkarviassa, Lavialla, Lempäälässä, Taivas-
salossa, Velkualla ynnä muualla Varsinais-Suo-
messa, Hämeessä ja Satakunnassa.

Rauma 1912.

(saap. 22/6-1912).
(Jäljennetty alku-
per. käsikirjoi-
tuksesta.)

(Toinen kpl. Syntymä...
kansiossa.)

+ Enne XI

Syntymä ja kuolema.

Edellä on kerrottuna kihlajais- ja häätavoista Satakunnan
pohjoisosassa, nyt kerromme niistä taikatempuista, joita kan-
san alimmat kerrokset siellä samaan aikaan käyttivät syntymä-
ja kuolematapausten sattuessa.

Syntymä.

Noin kuukautta ennen syntymä-aikaa hankitaan siirappia,
jolla tehdään makeaksi niin sanottu "varpajaisviina", jota
varakkaimmilla on useita pulloja, mutta köyhälläkin täytyy
olla vähintään kaksi pullollista; toisen pullon tyhjentää
synnyttäjä apurinsa kanssa ja toisesta annetaan "varpajais-
ryyppyjä" kotiväelle ja lähimmän naapurin naisille.

Kun syntymä-aika on tullut, annetaan siitä ennen jo
pyydetylle avustajamummolle tieto, ja synnytyshuoneeseen teh-
dään vuode sekä viedään sinne siirappiviinat ynnä muut tar-
peet.

Heti syntymisen tapahduttua pujottaa avustajamummo äsken
syntyneen kolme kertaa saunan parvelle johtavain rappusten si-
viaisan ympäri, mutta jos rappuset ovat yksipuiset, sitten ko-
ko rappusten ympäri. Tuo toimitus on ehdottomasti tehtävä myö-

täpäivään, että pujotetulla olisi elämässään aina hyvä onni ja myötäkäyminen.

Silloin kun lasta ensi kertaa pestään, asetetaan pesu-vesiastian pohjalle vihkimystilaisuudessa käytetty sormus. Tuo taika vaikuttaa sen, ettei lapseen koskaan tule ulkonaisia tauteja kuten "harjaksia", "maistaa", "kriisiä" ja "sykkää".

Lapsen ensimmäiseen "kapaloon", lapsen rinnan päälle, asetetaan kirjanlehti, kernaammin sellainen, jossa on "Isämeidän" rukous. Tuollainen lehti tavallisesti on avustajamummon mukana. Tuolla taialla on sellainen vaikutus, ettei "painajainen" tule lasta kiusaamaan ja "karsosilmäiseksi" tekemään. Kun kapaloimistoimi on suoritettu, kutsutaan lapsen isä saunaan, jossa hänelle ensin annetaan siirappiviina eli "varpajaisryyppy" ja viipalejuustoa, jonka jälkeen avustajamummo vie lapsen isän syliin ja ilmoittaa, kumpaako sukupuolta tulokas on.

Kapaloon, jossa lapsi viedään kastettavaksi, "ristille", asetetaan rinnan päälle almanakan lehti, jossa huonon lukijan mielestä on "kankiaa" luettavaa. Tuo taika senvuoksi, että lapsesta tulisi "hyvä lukija". Samaan kapaloon asetetaan myöskin joku vaatekappale äidin yllä vihillä oltaissa olleista vaatteista. Se taika saa aikaan sen, että lapsesta tulee "hyvä- ja iloluontoinen ihminen".

Ennen kun lapsi on käytetty kasteella, on pidettävä tarkka huoli, ettei kukaan kenenkään huomaamatta saisi istuinliaksillaan lykätä kiinni sen huoneen ovea, jossa lapsi on, sillä jos se saapi tapahtua, tulee lapsi "parukeksi"; mutta jos tuo oven kiinni lykkääminen huomataan, on heti heitettävä tuhkaa kynnyksen ylitse ja kolme kertaa ovea kohti syljet-

tävä, ja sillä on asia autettu.

Ensimmäisenä sunnuntaina, jos mahdollista, on lapsi vietävä kastettavaksi, mutta kummien on ehdittävä kirkolle siksi kuin aamukello soi, voidaksensa aamukellon soiton aikana käydä kirkossa ja kolmasti pujottaa lapsi kapaloineen alttari-pöydällä olevan "tuukin kulman alitse". Tuosta taiasta oli se etu, että lapsesta "tulee urhoollinen ja Herraa pelkääväinen ihminen". Jos tuo taika tehtiin jälkeen aamukellon soiton, eli muiden kuin kummien nähden, oli se tehoton.

Enne s. 102

Kuolema.

Heti kun kuolema on tapahtunut, rientää joku rohkea läsnäolija sulkemaan vainajan silmät ja suun sekä suoristamaan ruumiin, joka sitten, niin pian kuin mahdollista, pestään ja muuten siistitään, jonka jälkeen sen ylle puetaan alusvaatteet, sukat jalkoihin ja jonkinlaiset hätäpikaa valkeasta vaatteesta tehdyt käsiineet käsiin. Kun tuo kaikki on suoritettu, nostetaan ruumis sängystä laudalle, asetetaan avonainen virsikirja vainajan rinnan päälle, avoin puoli rintaan päin; sen jälkeen veisataan kuolemanvirsistä muutamia värsyjä ja sitten levitetään "venytesvaate" koko ruumiin ylitse. Saapuvilla olevat henkilöt, omaiset ja vieraat, tekevät hyvästijätöksi vainajan kasvojen ja rinnan kohdalle kädellään ristimerkin, aivan samoin kuin pappi tekee lasta kastaessaan. Sitten kun tuo toimitus on suoritettu, viedään ruumis johonkin ulkokuoneeseen, mutta kernaimmin ja useimmin riiheen, jonka ovipieleen tehdään "viisiloppinen" siinä varmassa vakaumuksessa, että vainaja, nähtyään viisiloppisen, ei tule öiseen aikaan ketään elossa-olevia kiusaamaan tai muuten häiritsemään. Samassa tarkoituk-

sessä tehdään sama merkki arkunkanteen, joko sisä- eli ulkopuolelle; samantekevää kummalle puolelle se tehdään, pääasia on, että se vaan on arkun kannessa.

Ruumista riiheen viettäessä veisataan myöskin. Riihessä asetetaan avoin virsikirja nojalleen pystyyn vainajan päälakea vastaan, kansipuoli ulospäin. Tuo virsikirja sitten "suojelee vainajata pahoiltahengiltä".

Kun vainajaa lähdetään viemään haudattavaksi, veisataan riihessä ensin muutamia värsyjä, ja sitten kun ruumiskirstu on nostettu rekeen, rattaille tahi veneeseen, istuu kaksi miestä kirstunkannelle ja alkaa veisata, jota sitten tekevät koko matkan noin puolen kilometrin päähän hautausmaasta, lukuunottamatta niitä muutamia lyhyitä keskeytyksiä, jolloin viinaryypyjä otetaan.

Hautausmaan edustalla avataan ruumiskirstu, "näytetään ruumista", jossa tilaisuudessa myöskin tarkastetaan ruumiin asento, ja sitten järjestetään, jos havaitaan sen pitkällä, koleisella matkalla joutuneen epäoikeaan asentoon.

Jos ruumiin silmä, tahi molemmatkin silmät havaitaan hautausmaan edustalla ruumista näytettäessä olevan raollaan, on se varma merkki siitä, että vainajan läheisiä omaisia pian kuolee, ja vielä, jos oikea silmä on enempi auki kuin vasen, tietää se, että piakoin kuolee miespuolinen vainajan "lähin omainen". Jos taas vasempi silmä on enempi auki kuin oikea, silloin vainajaa pian seuraa naispuolinen "lähin omainen".

Itse hautaaminen tapahtuu tavalliseen tapaan.

Kun hauta on luotu umpeen, menee "maahanpaniaisväki" lähinnä hautausmaata ja kirkkoa olevaan asuntoon, jossa kullekin seurueeseen kuuluvalle henkilölle annetaan juustoa ja kakkoa, sekä tarjotaan kaksi tai kolme ryyppyä viinaa. Sama

temppu uudistetaan kirkosta jumalanpalveluksesta tultua.

Se mitä tässä on kerrottu, koskee ripilläkäyneitä,
ei lapsia.